

jega pastirovanja, kot župnik in pozneje kot kardinal beneški. On ni toliko mož suhega teoriziranja, a je mož praktičnega dela, mož krepkega dejanja.

Pri tem mu pomaga in ga diči odločna moška volja, ki jo je že Leon XIII. pri njem občudoval. Morda nima toliko vsestranske in vseobsežne izobrazbe kakor diplomatje, a gledé žive, močne vere — pravi neki židovski list sam — in gledé energije ga ne prekaša nihče.

Pij X. je tudi prijatelj in pospeševatelj vede in umetnosti. Kot škof je pri svoji duhovščini gledal na to, da jo kakor moralno takó intelektualno dvigne in njega samega so na raznih kongresih in zborih, zlasti na onem v Piacenci, občudo-

vali zaradi njegovega temeljitega znanja. Sam glasbenik, je zeló zavzet za lepo cerkveno petje in glasbo; priča temu to, da je že v Benetke poklical slovečega Perosija, da bi ondi reformiral cerkveno glasbo, dokler ga niso pozvali v Rim, kjer ga je Pij zopet našel. Vrlo je naklonjen katoliškemu časnístvu in je bil pripravljen žrtvovati vse, da bi podprl in podkrepil dobre liste.

V nedeljo 9. avgusta je bil Pij X. v baziliki sv. Petra slovesno venčan s trojno krono. Kardinal Rampolla mu je ob ti priliki kot arhiprezbiter bazilike pred homagijem čestital in voščil — in temu voščilu se pridružujemo tudi mi —: Naj bi bil ta dan začetek dolgotrajnega in slavnega pontifikata!

J. K.

SLOVENSKA.

Zofka Kveder. **Iz naših krajev.** V Ljubljani 1903. Založil L. Schwentner. Tiskal R. Šeber v Postojni.

„Krasni so naši kraji, blago ljudstvo biva na Slovenskem, veliko je poezije v narodu...“ Taki in podobni stavki so se že napisali sto in stokrat, tako da nam zvené že faktično kot banalni, kot navdušene fraze izza dôbe taborjev. Je nekaj v času ali v zraku ali v ljudstvu, Bog zna, kar sili moderne pisatelje, da z energično roko odkrivajo pisane zavese, za katerimi je polno revščine in smradu, propalosti in gnílobe. In to bi moralo biti koristno, taki spisi bi morali biti lekarna za moderno dobo. Pa žal, da se temu leku priliva prečesto novega strupa, in namesto ozdravljenja se pojavljajo nove bolezni.

Zofka Kvedrova je moderna pisateljica; jasno se ji pozna šola pri velikih beletristih modernega žanra. V knjigi „Iz naših krajev“ je na-

pisala pet črtic — oziroma zbrala. Moramo in radi pohvalimo lepo opisovanje, krepki slog — ponekod celo malo preveč rentičarski —, duhovito poglobljenje v čuvstvovanje revnih in nesrečnih ljudi, neprisiljeni in naravni dialog, kratek in kremen, kot ga v istini govori naš narod. Lahko rečemo, da je ponekod pisava tako pristno narodna, da bi posamezne kose lahko stavili za vzgled. Tako govori naš narod, tako se kreče, tako se nosi in vede. — Druga stvar je pa Zofkina tendenca. Brez tendence — kar istovetimo z idejo — ni dobrega spisa, to je popolnoma jasno. Kar nazivljemo navadno tendenčni spis, to je isto, kar pravi Nemec: Man merkt die Absicht und wird verstimmt. In tako je pri tej zbirki črtic. Za prvo že človeka potare, ker ni v nobeni črtici čisto nič luči. Sama tema, noč, črna in težka, da človek komaj diha. To je tisti drugi ekstrem, v katerem se rada giblje moderna, kakor se je nekdaj romantika gibala v sferah, katerih ni bilo. Prej sama nebesa, zdaj sam pekel, in

vendar je nepobitna resnica, kar je izrazil španski pisatelj rekoč: Ljudje niso ne vrage ne angeli, ampak nekaj v sredi med temi. —

Gotovo je, da se pisateljstvo ne dá naučiti; dá se izpopolniti, napredek je mogoč, celo potreben. Kdor pa v prvencu pokaže, da nima urojenega čuta za lepo, tistemu ne hasnijo vse šole in estetike nič. Ali kljub temu se pa mora vsak pisatelj pokoriti poglavitnemu pravilu vseh kaleotehničnih umotvorov, da je namreč vse, kar posname iz vidnega sveta — vsi objekti — da so resnični. Toda noben pisatelj ni in ne more biti samo objektivni. Vsak je subjektivist. Kot tak primeša svojim objektom vedno nekaj lastne krvi; vdahne jim čustvo, svoje, nazore svoje; spisi diha pisateljevo dušo, njegova srčna kri je motor v umotvoru. Kdor tega nima, ta ni hedonski umetnik, on je suh zgodovinar, pridigar, hreščječ fonograf. Toda prav v teh subjektivnih primesih se zahteva v spisu čista in cela filozofična resnica. Kdor to tepta, ta pozablja, da je pisatelj videc, da ne piše zase, ampak za druge. Je vesel tudi sam svojega duševnega otroka, pa on hoče, da se ga veselé v prvi vrsti drugi, da ima višja naša narava dobiček od njega, dobiček, ki edino poteka iz idealov, ki so privreli iz srca pesnikovega. Tako Goethe. ¹⁾ Kdor pa hoče družbi s subjektivno primesjo nekaj vzeti, kar je za družbo dobro, kar je njena neovržena in neovrgljiva korist, ta ni videc človeštva, on čini atentat na človeško družbo.

Mislimo, da je to merilo pravično, da ni tesnosrčno, saj so ga odobraval največji misleci. A potem pa moramo ugovarjati odločno tendenci na marsikaterih mestih v Kvedrove črticah!

„Kapelica sv. Jožefa.“ Stara, pobožna kuharica pri nekem zdravniku podeduje nepričakovano 500 gld. Nameni se, da sezida sredi trga malo kapelico sv. Jožefu. Zdravnik pa ji ugovarja, naj dá rajši revežem. Nazadnje ostane kuharica trdovratna in se odloči za kapelico, katero naj škof „posveti“ in „da bodo ljudje ob posvečevanju odpustkov deležni. Saj se dobé odpustki pri posvečevanju, posebno, če sam gospod škof...“ Ali je to satira, ali je sarkastična persiflaža? To je čisto navadna laž in kot taka ubija estetično vrednost spisa. Pa recimo, da je to nalašč podtaknjeno naivni pobožni duši, ki ne vé ničesar o cerkvenem nauku gledé odpustkov. Tudi to je redno izključeno, ker so prav take osebe navadno verski izredno dobro poučene. No, pa to je samo tako ocvirček v črtico.

¹⁾ Gespräche mit Goethe in den letzten Jahren seines Lebens.

Zmisel celote je očitno ta: Neumno je in nevredno za človeka, da daje denar za božjo čast, za cerkve, za maše itd. —, ko je drugih potreb dovolj — in logična dedukcija: Ko bi dali ljudje rajši revežem, nego da mečejo v cerkveno nenasitno puščico, pa bi bilo lepše na svetu... To je filozofično neresnično! To ni snov za umetnika, to je gradivo za čifutskega podlistkarja! Gospa pisateljica, bodimo logični! Čemu je treba milijonov za palače, kjer hranijo stare piskre in pobite lonce? Čemu milijonov, da se nabavljajo nove puške, kanoni in obleka za milico? Čemu tisočakov za potratne stavbe? Čemu milijoni za šampanjca in svilo ob karnevalu? Čemu — čemu — brez konca in kraja. Pišite zoper to, pišite, če ste logični! To vse pa mora biti, kaj ne! Za vse to ni nič škoda; če pa vernik svojemu Bogu v čast nekaj potroši, in če je pri tem v njegovi glavi toliko „napuha“, da želi, naj bi se vdolblo njegovo ime v tablico — potem je seveda treba meča, da se ta gnila rana na ljudstvu izžge. Če se pa umetnik podpiše pod sliko, če pisatelj ponosno izleze izza psevdonimov, ko si upa zavestno v javnost, če se po časnikih tiskajo imena darovalcev v dobre namene — to seveda — to je pa drugo. Bodimo iskreni: Man wird verstimmt...

„V oblasti teme“ je gotovo najboljša črtica. Človeka boli duša, ko biva v tej nesrečni družini, kjer je oče pijanec — alkoholik. „Prevzelo me je in obsedlo in zdaj me drži in ne bo me pustilo.“ Tako sodi oče sam o sebi. Telesni in duševni propad vsled alkohola. Pa zakaj se je vdal pijači prej blagi gospod? Ker nista z materjo harmonirala; ker nista bila drug za drugega. „Drug drugega sta gnala v skrajnost, v pogin. Oče pijanec, mati sirova, prepirljiva ženska s psovki in zopernimi svetimi vzdihljaji na ustnicah... to je rezultat...“ Tako je utemeljena nesreča v tej družini. Tudi tu se vidi, v tem zadnjem stavku, kako nesrečno cika pisateljica zopet na vero. Krščanstvo je blažilo in blaži in praktično krščanstvo umiri najgorje strasti. Če je pa kdo kljub temu, da je kristjan, slab in zloben, tega ni pisati na rovaš pobožnosti in veri. Potem bi pač morali vsako socialno zvezo, ki ima najlepše smotre in najboljše zakone, pa ima gnilega uda, nazivati slabo in se boriti zoper njo. Pisatelj bodi praveden!

„D o m a“ je popolnoma resnična slika študenta, „ki nima več priprostega, vernega srca, in mu ni žal“. Da je takemu možu priskutno vse, kar je verskega, da mu je pobožnost neumna, naučena, mehanična, da je sam moder, veliki apostol in corrector mundi — drugi vsi

sedeči v senci mračnjaštva: tako naziranje o samem sebi je davno znana stvar, pa tudi stvar, ki ne spravi enega lota iz ravnotežja. Začrtal si je ta mladi modrijan „pošteno in čisto pot k dobremu, k popolnosti; četudi zanikava dogme, ne more zato, ker je kaj zapovedano ali prepovedano, ker ga čaka plačilo ali kazen, ampak zato, ker je to potreba njegovega bitja, ker je to edino dostojno človeka...“ S tem gre mladenič v svet, s trdno vero v kategorični imperativ, v katerega je že Kant vero izgubil in pravi, „da bo — silno logično! — sejal in učil svobodo vesti“. Veste li, kaj je svoboda — in kaj je vest? ... A kaj je „svobodna vest“, povedó ona nesrečna bitja, ki jih mora človeška družba, ker so ji preveč nadležna in škodljiva, čuvati z verigo in bajonetom. Bodimo realisti, pa nikar — himeristi!

V „Hrvatarijih“ je mojstrski opisano življenje v šumah, ko je nekdaš, zlasti še preden se je obrnil svet s toliko silo v Ameriko, vse tiščalo v ogrske šume čez zimo. N. pr. strani 94. in 95. se nam zdita klasični. Takisto so drugi lepi opisi revščine in bede, narodnih navad pa divjih strasti. Tuintam je ljudstvo le preveč brezsrčno slikano — zlasti do bolnikov. Ob koliko bolniških posteljah smo že bili. Naleti se na godrnjanje, gotovo. A tako vseplošno pa ni. Tolika brezsrčnost do bolnikov ni doma v nas, in kdor jo tako slika, on ne piše resnice, on potvarja. Zato si tudi to in tako stvar v umetnosti, naj reče kdo kar hoče, ko bivamo desetletja v najtesnejši zvezi s prostim narodom in nosimo oči in ušesa seboj — v lice najslavnejšemu pisatelju kratko in malo prepovemo. Da švrkne Zofka tudi v tem spisu parkrat čisto neduhovito po verskih momentih, tega več ne omenjamo, ker to v tisku še bolj preseda, kakor njenemu študentu v sliki „Doma“ kaplanova pridiga.

„Vsakdanja tragedija“ je pa tako slična z zgodbo Tonetovo v koncu „Hrvatarijev“, da smo mislili, da bomo še enkrat isto stvar. Celo par stavkov je istih.

To so nekatere, popolnoma nepristranske misli, ki so se zbudile ob čitanju te knjige. Rečemo popolnoma mirno besedo pisateljici: Rabite talent in delajte! A teh potov ne hodite! To pot — bojno pot proti dogmi je hodilo že mnogo večjih duševnih orjakov, ki so vojske priteptali iz zemlje —, a vsi so prošli — dogma je ostala slednja in prva do danes. Nikar Sisifovega dela! Fr. S. Finžgar.

HRVAŠKA.

Vitezović. — Mjesečnik za genealogiju; biografiju, heraldiku i sfragistiku. — Cena do konca l. 1903. 3 K. — Marljivi hrvaški zgodovinar Emilij Laszowski je počel izdajati list, kateri bode vzbudil izvestno mnogo zanimanja med hrvaškim čitateljstvom. Okrstil ga je z imenom „Vitezović“ v čast Pavlu Ritter-ju Vitezoviću, prijatelju in sotrudniku našega Valvasorja, kateri je jako zaslužen za Hrvate in je deloval kot zgodovinar, genealog, biograf, heraldik, pesnik, tiskar in bakrorezec. List bode zbiral genealogijske podatke o raznih znamenitih hrvaških rodovinah in s tem gotovo mnogo pripomogel, da se še bolje objasni slavna hrvaška zgodovina. Ravno tako bodo dobro došle tudi biografije znamenitih Hrvatov in zaslužnih mož in razno gradivo za nje. Za genealogije in biografije bodo izvestno dobro služile župnijske matice, pa bode tako marsikatera dragocena drobtinica, ki je v njih zakopana, zagledala beli svet. Z genealogijo in biografijo je tesno združena heraldika in z njo sfragistika. Prva se bavi z grbi, a druga s pečati. V „Vitezoviću“ bodo izhajali grbi hrvaških rodov, županij, mest, trgov in občin, a ravno tako se bodo opisovali razni pečati. Prva številka „Vitezovića“, ki je nedavno izšla, izpričuje, da bode list vsestransko zanimiv. Na prvem mestu je razprava dr. Velimira Deželića „Maksimilijan Vrhovac“. Pisatelj je zbral mnogo novih podatkov o tem slavnem hrvaškem škofu, ki je bil dosedaj premalo znan, ki je pa zelo zaslužen v hrvaški kulturni in cerkveni zgodovini. On je marsikaj snoval že v svojem času, kar je kasneje Gaj izvršil, in njegov bistri duh je gledal v daljno prihodnost. Emilij Laszowski je opisal grb in rodoslovje Vitezovićeve, kar je gotovo zelo primerno v prvi številki lista, ki nosi Vitezovićevo ime. Zatem sledi donesek k rodoslovju rodovine Hasanović-Ergeljski de Gora. Mohamedanec Peter Hasanović se je v prvi polovici XVI. stoletja pokristjanil in se zelo odlikoval v bojih s Turki. Njegov sin Frančišek Ergeljski je bil pa zaslužen zagrebški škof. Dr. Franjo Bučar, ki se že dolgo bavi s protestantizmom in njegovo književnostjo na Hrvaškem, je opisal pečata Antona Dalmatina i Štefana Istrijana Konzula. E. Laszowski je opisal tudi grb mesta Petrovaradina. Pod naslovom „Kronika“ se bodo omenjale dnevne dogodbe, kolikor spadajo v list. Urednik v prvi številki opozarja na društvo: „Palestina-Pilger-Verein der Dioecese Brixen“, katero zbira v avstrijsko-ogrskem hospitalu v Jeruzalemu grbe